

Міністерство освіти і науки України
Київський національний лінгвістичний університет
Кафедра педагогіки та методики навчання іноземних мов

Курсова робота

**з педагогіки на тему: «Психолого-педагогічні основи білінгвального
навчання»**

студентки групи СОНім 22-21

філологічного факультету освітніх технологій,
спеціальності 014 Середня освіта,
014.022 Німецька мова і
література, освітньої програми Іноземні
мови та літератури, методика навчання
іноземних мов і зарубіжної літератури
німецька мова і друга
західноєвропейська мова)

Маркіної Софії Олександрівни

Науковий керівник –

доцент Годлевська К. В.

Кількість балів –

Національна шкала –

Оцінка ЄКТС –

Члени комісії: _____

(підпис)

(прізвище, ініціали)

(підпис)

(прізвище, ініціали)

Київ – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ПИТАННЯ БІЛІНГВАЛЬНОГО НАВЧАННЯ В ПЕДАГОГІЧНІЙ ТЕОРІЇ І ПРАКТИЦІ.....	5
1.1. Поняття білінгвального навчання.....	5
1.2. Історичний аналіз розвитку білінгвального навчання учнів.....	8
1.3. Вплив білінгвального навчання на психічний розвиток учнів.....	10
1.4. Методи та прийоми навчання в білінгвальному середовищі.....	12
Висновки до розділу.....	17
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ БІЛІНГВАЛЬНОГО НАВЧАННЯ УЧНІВ.....	19
2.1. Особливості організації навчального процесу в білінгвальних класах.....	19
2.2. Роль вчителя та педагогічні підходи в білінгвальному навчанні.....	20
Висновки до розділу.....	22
ВИСНОВКИ.....	23
РЕЗЮМЕ.....	26
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	27
ДОДАТКИ.....	30

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сучасне суспільство швидко розвивається, особливо це стосується міжнародної комунікації. З кожним роком українській спільноті дедалі більше стає актуальною проблема забезпечення ефективності міжмовного спілкування. Це обумовлено потребою вивчення взаємодії мов, а також створення та впровадження білінгвізму в дошкільну освіту. Білінгвістичні дослідження спрямовані на аналіз можливостей мови як комунікаційного коду та мовної ситуації, що склалася на сьогоднішній момент. Наукова та педагогічна література розглядає питання вивчення особливостей міжмовних контактів, сучасних підходів до аналізу функціонування, змісту та сутності явища двомовності, тлумачення поняття «білінгвізм», і його класифікацію. Освітня система України потребує модернізації, особливо у розвитку українсько-англійського білінгвізму в школах. Методика вивчення двох мов актуалізується у зв'язку з розвитком суспільства, зокрема з появою інформаційно-комунікаційних технологій, потребою у розширенні меж комунікації та зростанням обсягу нової інформації.

Проблемами дослідження впливу інформаційно-комунікаційних технологій на україно-англійський білінгвізм дітей займалися такі вчені, педагоги та науковці як В.Биков, А.Богуш, В.Заболотний, А. Загнітко, М.Кабакчі, Г.Козлакова, О.Шестопал, Л. Щерба тощо.

Новизна та недостатня кількість досліджень щодо білінгвального навчання обумовили вибір теми дослідження: «Психолого-педагогічні основи білінгвального навчання».

Об'єкт дослідження – білінгвальне навчання.

Предмет дослідження – психолого-педагогічні основи білінгвального навчання.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та дослідити особливості білінгвального навчання учнів.

Відповідно до мети визначено наступні **завдання дослідження**:

- 1) Визначити поняття білінгвізму в науково-методичних дослідженнях.
- 2) Дослідити історичний аналіз розвитку білінгвального навчання учнів.
- 3) Виокремити методи та прийоми навчання у білінгвальному середовищі.
- 4) Дослідити особливості організації навчального процесу в білінгвальних класах.
- 5) Визначити роль вчителя та педагогічні підходи в білінгвальному навчанні.

Для розв'язання поставлених завдань, досягнення мети використано **комплекс методів наукового дослідження**:

- 1) теоретичні – аналіз, узагальнення, систематизація та кваліфікація психолого-педагогічної, соціальної, програмно-методичної літератури для з'ясування сучасного стану досліджуваної проблеми; формулювання висновків;
- 2) емпіричні – дослідження особливостей організації навчального процесу в білінгвальних класах; педагогічний експеримент констатувального характеру;
- 3) статистична обробка даних, що дало змогу здійснити узагальнення та систематизацію матеріалів дослідження, забезпечити перехід від якісних характеристик до їх числового виразу, більш точно діагностувати результати педагогічного експерименту.

Структура та обсяг роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, який налічує 25 найменувань. Повний обсяг роботи становить 33 сторінки, з яких основного тексту – 26 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ПИТАННЯ БІЛІНГВАЛЬНОГО НАВЧАННЯ В ПЕДАГОГІЧНІЙ ТЕОРІЇ І ПРАКТИЦІ

1.1. Поняття білінгвального навчання

Проблема білінгвізму залишається однією з актуальних тем у лінгвістиці. Це питання обговорюється вже протягом багатьох років і залишається важливим і сьогодні. Його актуальність пояснюється складністю явища і його міждисциплінарним характером. Через це багато вітчизняних дослідників зазвичай обмежуються вивченням зовнішніх аспектів білінгвізму, таких як визначення поняття, соціальні умови виникнення, проблеми розвитку дітей, які володіють двома мовами, та можливі психічні розлади, пов'язані з цим. На жаль, на сьогоднішній день існує обмежена кількість практичних досліджень у галузі білінгвізму, особливо в аспекті онтогенезу в умовах білінгвізму. Ті дослідження, які є, зазвичай обмежуються невеликою кількістю прикладів та супутніми коментарями до них.

Останнім часом у зарубіжному мовознавстві спостерігається значне зростання інтересу до проблеми білінгвізму, зокрема до питань когнітивного характеру. Дослідник О. Цимбалюк звертає увагу на те, що однією з найбільш актуальних проблем є вивчення мозкових механізмів двомовності, яка може бути розглянута через призму трьох основних питань:

- чи можна пояснити всі явища мови з точки зору роботи мозку?
- які фактори, пов'язані з мозком, впливають на індивідуальні різниці у володінні іншою мовою?
- які конкретні ділянки мозку відповідають за мовлення? (Цимбалюк. О, 2018)

Білінгвізм – це практика використання двох мов змінно; володіння двома мовами та здатність до успішного спілкування за допомогою них (навіть при мінімальному рівні знань мов); однакове вміння користуватися обома мовами на однаково високому рівні та здатність використовувати їх відповідно до ситуації спілкування (Забеліна, 2019)

Білінгвізм – це здатність особи однаково ефективно володіти двома мовами. Людей з такими навичками називають білінгвами. Оскільки мова повністю відображає національні, соціальні та культурні особливості особистості, білінгви одночасно належать до двох різних мовних спільнот. Ці особи миттєво переходять від однієї мови до іншої, не плутаючи фонетику та граматичні конструкції.

Згідно з визначенням С. Бабіної (2017), білінгвізм означає майстерне володіння двома мовами, які використовуються у різних ситуаціях спілкування (с.114).

Дослідник Т. Боднарчук (2019), визначає «білінгвальну особистість» як ту, що володіє розвинутими навичками міжкультурної комунікації та білінгвальною мовленнєвою свідомістю, яка базується на двомовному предметному коді та мовленнєвій картині світу двох культур (37-42).

Науковиця Є. Веневцева (2019) тлумачить білінгвізм як рівномірне володіння рідною та іншою мовами (22-27). Дослідник У. Вайграйх (1979) описує двомовність як практику чергового використання двох мов. Науковиця В. Розенцвег (1972) у своїх дослідженнях розуміє двомовність як володіння двома мовами та систематичне перемикання між ними в залежності від контексту спілкування. Білінгвістичний комунікативний простір розглядається як важлива складова соціального оточення, що має вирішальний вплив на формування та розвиток особистості.

Причини, які ведуть до вибору виховання дітей у середовищі двох або більше мов, різноманітні і варіюються в кожній сім'ї. Навіть термін «білінгвізм» може мати різне значення для різних родин. Для одних сімей, можливість розуміти дві мови, але володіти лише однією, може бути вже вважатися білінгвізмом, тоді як інші батьки прагнуть, щоб їхні діти володіли не лише двома мовами, а й майстерно вміли спілкуватися обома. Незалежно від мети, яку сім'я ставить перед собою у розвитку двомовності своїх дітей, успіх залежить від того, наскільки чітко був спланований «мовний план» наперед. Сім'ї, які відводять час на розуміння того, як їхні діти будуть розвиватися, володіючи двома мовами, та які беруть на себе необхідні зобов'язання для цього, зазвичай досягають більшого успіху в вихованні білінгвальних дітей. Володіння двома або більше мовами дійсно надає дітям численні переваги в житті. Білінгвальні діти мають можливість ознайомитися з двома культурами, вони здатні спілкуватися з більш широким колом людей і мають економічні переваги у майбутньому. Дослідження навіть підтвердили переваги мислення у білінгвів, проте вирішуючи виховувати білінгвальних дітей, слід уважно продумати всі аспекти, оскільки це вплине на їхнє життя надовго. Батьки повинні врахувати питання самоствердження особистості дитини, її самооцінки, можливостей навчання, а також соціальні фактори, плануючи виховання в умовах двомовності. Виховання дитини білінгвом - це особливий дарунок, який батьки можуть зробити своїм дітям, проте цей дарунок має бути ретельно спланований і поданий з уважністю, щоб його можна було ефективно використовувати й оцінити в майбутньому (Венецева, 2019).

Після аналізу методичної літератури щодо теми білінгвізму можна виокремити кілька підходів до визначення цього поняття, які умовно можна розділити на соціолінгвістичний та лінгвістичний білінгвізм. Соціолінгвістичний підхід розглядає білінгвізм з точки зору соціальної взаємодії

мовних спільнот. Він розглядає білінгвізм як спільне використання двох мов у межах одного мовного середовища, де ці мови використовуються у різних комунікативних сферах залежно від соціальної ситуації та інших параметрів спілкування. Останні дослідження в основному зосереджуються на соціолінгвістичному підході, де білінгвізм розглядається як соціальний феномен серед інших соціальних явищ. Лінгвістичний підхід до білінгвізму включає когнітивний та функціональний підходи (Вовк, Котун, 2021).

Для розуміння білінгвізму в контексті когнітивного підходу важливе визначення білінгва, яке запропонувала Н. Дуда. Цей термін використовується для опису особи, яка володіє двома мовами на певному рівні і використовує обидві мовні системи для комунікації. В рамках цього підходу можуть існувати строгі визначення білінгвізму, які ставлять високі, часто нереалістичні вимоги до рівня володіння обома мовами. У той же час, більш ліберальні підходи зводять цей спектр вимог до мінімуму (Дуда, 2016).

На даний момент учені визначають наступні типи білінгвізму:

1. Природний білінгвізм – це коли діти з самого народження спілкуються з представниками різних національностей, що призводить до того, що для них обидві культури стають рідними.

2. Штучний білінгвізм – це коли дитину спеціально навчають другій мові. У такому випадку, дитина вже володіє навичками рідної мови, які вона намагається використати для вивчення нової.

Таким чином, одна з мов стає провідною, і це часто та, яку дитина використовує в родині та почує з самого народження. Однак іноді провідною мовою вважається та, що належить до іншої соціальної групи. Це зазвичай пов'язано з більшою кількістю часу, яку дитина проводить у цьому середовищі, та з її цілями.

1.2. Історичний аналіз розвитку білінгвального навчання учнів

Білінгвальне навчання, як метод освіти, є предметом інтенсивного дослідження та розвитку в останні десятиліття. Віддавна воно привертало увагу освітніх фахівців, психологів, вчителів і батьків, оскільки відображає потреби сучасного глобалізованого світу, де знання кількох мов стає все більш важливим.

Історично білінгвальне навчання має свої корені в давніх цивілізаціях, де володіння двома або більше мовами було нормою. Протягом віків цей метод освіти зазнавав змін та вдосконалення відповідно до соціокультурних, політичних та педагогічних тенденцій кожної епохи.

Незважаючи на значну кількість проведених досліджень щодо білінгвізму, не спостерігається значних прогресів у теоретичному та практичному розумінні даної проблеми. Двомовність особливо розповсюджена в країнах Європи та Північної Америки, де це вважається стандартом. Україна має відмінну ситуацію, проте з кожним роком актуальність білінгвізму в нашій країні зростає. Це пов'язано, насамперед, з тим, що на території України проживає багато національних меншин, кожна з яких має право на використання своєї рідної мови. У деяких регіонах етнічна мова визнається на рівні з державною. Крім того, в країні зростає кількість іноземців, які постійно проживають та працюють тут. Це зазвичай громадяни близького зарубіжжя та країн СНД, а також представники інших національностей, які не забувають свою рідну мову. Це призводить до того, що розвиток мовлення дітей відбувається в умовах білінгвізму.

Уперше термін «білінгвізм» був вжитий у 1938 році В. Авроріним, який визначив його як «рівномірне володіння двома мовами». Інакше кажучи, двомовність виникає, коли рівень володіння другою мовою наближається до

рівня володіння першою. Важливо зазначити, що від самого початку дослідження білінгвізму та його аналізу цей феномен розглядається як складне внутрішньоособистісне відображення навколишнього світу, що включає мовну структуру та вміння застосовувати цю систему знаків у різних ситуаціях спілкування, де присутні більш широкі культурні уявлення про світ. У цьому контексті мова йде про соціокультурний аспект. Складність цього поняття визначає його комплексний характер дослідження. Білінгвізм потребує комплексного аналізу. Дослідження різних аспектів виступають як частина цілого, що розширює і доповнює вивчення питань і проблем білінгвізму. Соціолінгвістичний аспект пов'язаний з вивченням впливу соціальних факторів на взаємодію та формування основних компонентів двомовності, на розвиток цього явища, а також з визначенням ролі двомовності у соціальному житті її носіїв (Тадеева, 2019).

Історичний аналіз розвитку білінгвального навчання учнів демонструє, що цей метод освіти має глибокі коріння та багат шарову історію. Починаючи з давніх цивілізацій, де володіння декількома мовами було нормою, і до сучасних глобалізованих умов, де знання кількох мов стає все більш важливим, білінгвальне навчання виконує ключову роль у розвитку освіти.

З аналізу різних етапів розвитку білінгвальної освіти видно, що він постійно еволюціонує та адаптується до змін у суспільстві, культурі та технологіях. Від перших білінгвальних програм, спрямованих на збереження мовної спадщини, до сучасних інтегрованих підходів, що сприяють активному вивченню двох і більше мов, білінгвальне навчання визнано як ефективний інструмент для розвитку когнітивних, мовленнєвих та міжкультурних навичок учнів.

На основі цього аналізу можна зробити висновок, що білінгвальне навчання залишається актуальним та значущим як для індивідуального розвитку

учнів, так і для суспільства в цілому. Подальший розвиток цього методу освіти вимагає постійного дослідження, інновацій та співпраці між вчителями, дослідниками та урядовими структурами для забезпечення якісної та доступної білінгвальної освіти для всіх дітей.

1.3. Вплив білінгвального навчання на психічний розвиток учнів

Ідея виховання двомовних дітей у сучасному світі здається привабливою та доступною для багатьох сімей, і володіння більш ніж однією мовою має безсумнівні переваги у сучасному глобальному середовищі. Однак білінгвізм це не просто явище, що відбувається без зусиль. Ефективне виховання дітей у білінгвальному середовищі вимагає дбайливого планування та серйозного підходу.

Основна мета білінгвального навчання полягає в тому, щоб надати дітям можливість вільно мислити на двох мовах. Це означає не лише здатність до спілкування, але й можливість засвоєння глибоких знань не лише у розмовній мові, але й у розумінні наукової інформації як на рідній, так і на іноземній мові.

Володіння двома або навіть більшою кількістю мов відкриває дітям безліч можливостей у їхньому житті. Двомовні діти мають перевагу знання двох культур, вони можуть легше спілкуватися з більшою кількістю людей та мають економічні переваги у майбутньому. Навіть проведені дослідження показують переваги мислення у білінгвів. Проте, вирішивши виховувати білінгвальних дітей, потрібно дуже уважно все розглянути, оскільки це має вплив на них протягом усього їхнього життя.

Білінгвальне навчання допомагає усвідомити культурні та етнічні ідентичності та різноманіття, дозволяє приєднатися до загальнонаціональних цінностей. Завдяки цьому навчанню розвивається комунікація між різними

етномовними групами, а також здобуваються додаткові лінгвістичні знання, що є однією з гарантій соціальної мобільності.

Під час білінгвального навчання відбувається взаємодія та співпроникнення між носіями різних мов і культур, що сприяє усвідомленню загальних і відмінних аспектів їхнього спадку. Образне мислення дитини формується в контексті мови, і двомовність, ґрунтуючись на порівняльних враженнях, сприяє більш глибокому розумінню різних культур та допомагає подолати міжкультурні розбіжності.

Учні, які навчаються двомовно, мають більший культурний багаж, ніж їхні однолітки, і виявляють більшу відкритість до культурного обміну. Це особливо помітно у випадку навчання обдарованих учнів у білінгвальних програмах. Учні з низьким рівнем здібностей часто сприймають іншомовну мову як чужу та незрозумілу культуру. Такі учні можуть не отримати належної освіти ні на одній з мов.

Двомовна освіта дозволяє учням розвивати свою рідну мову одночасно з другою або глобальною мовою, такою як, наприклад, англійська. Також існують свідчення про потенційні переваги двомовності для особистості, школи та суспільства, такі як:

- збільшена гнучкість мислення;
- поліпшення міжкультурних навичок;
- розширення можливостей для глобального обміну та торгівлі;
- можливість повноцінного вивчення іноземної мови в домашньому середовищі та культурному контексті;
- здатність відчувати себе комфортно в інших країнах завдяки високому рівню іноземної мови;
- навчання двома або більше мовами не лише спрощує їх засвоєння, а й сприяє розвитку комунікативних вмінь, мобільності та гнучкості.

Недоліки білінгвальної освіти включають наступне:

1) Під видом білінгвальної освіти діти можуть відчужуватися від своїх власних культурних цінностей і замість цього навчатися цінностям народу, чію мову вони вивчають.

2) Недостатня кількість кваліфікованих вчителів може призвести до ситуації, коли дитина знає іноземну мову не настільки добре, як свою рідну, і навіть гірше, ніж учні зі звичайних шкіл.

3) Білінгвальна освіта є високовартісним видом навчання, який потребує значних фінансових витрат на утримання вчителів з обох або кількох мов.

Білінгвальна освіта становить потужний інструмент для формування майбутніх фахівців у будь-якій галузі. Цей підхід допомагає учням не лише здобути професійні знання, але й розширити свій світогляд. Благодаря білінгвальній освіті студенти відчують себе більш впевнено та компетентно на ринку праці.

Незважаючи на те, що білінгвальна освіта має свої недоліки, можна зазначити, що переваг вона надає більше. Білінгви володіють кращими когнітивними здібностями, є більш винахідливими та креативними, мають кращу пам'ять, ніж монолінгви, та гнучкий розум. Для них характерні раціональне мислення, легкість вивчення іноземних мов, спрощена соціалізація та більша відкритість до різноманітних культур. Крім того, білінгвізм має економічні переваги для особистості у майбутньому.

1.4. Методи та прийоми навчання в білінгвальному середовищі

На підставі аналізу наукових досліджень виділяються два основні напрями розвитку двомовної освіти в Україні. Перший з них спрямований на дітей національних меншин, які мешкають на території країни. Цей напрям передбачає

створення шкіл I-III ступенів для національних меншин, де забезпечується право на освіту рідною мовою, але при цьому окремі предмети вивчаються державною мовою. Другий напрям спрямований на вивчення найбільш поширених європейських мов. В рамках цього напрямку функціонують школи з поглибленим вивченням іноземної мови I-III ступенів, де білінгвальна освіта реалізується, зазвичай, на третьому ступені школи, але у деяких навчальних закладах може бути запроваджена на другому ступені загальноосвітньої школи шляхом вибіркового включення змісту освіти.

Аналіз типових навчальних планів для шкіл національних меншин українського походження показав, що вони відповідають ідентифікаційній моделі білінгвальної освіти. Співвідношення між рідномовним та державним мовним компонентом освіти є непропорційним у варіанті освітньої програми, і цей підхід застосовується на всіх рівнях шкільної освіти.

Білінгвальне навчання використовує дві мови одночасно для викладання певного предмету – державну та рідну (якщо вони різняться), державну та іноземну тощо. Це може застосовуватися для одного, кількох або всіх предметів у навчальному плані.

Основна відмінність між мультилінгвальною (білінгвальною) освітою і традиційною полягає в тому, що мови викладання у цій системі використовуються як засіб навчання, а також як мета для глибшого вивчення самої мови. Тому важливо збалансувати навчальний матеріал, спрямований на предмет, з матеріалом, спрямованим на вивчення мови, що використовується. Це означає, що при поясненні складних концепцій потрібно враховувати рівень володіння мовою учнів, а при нестачі такого рівня слід використовувати більш доступну мову для них.

У випадках, коли метою є отримання академічної освіти двома або більш мовами, такі програми називаються паралельними. Під час такої програми мовна

ієрархія мінімізується, і обидві мови стають рівноправними для навчання. Ця програма є популярною в багатьох країнах світу, особливо в Європі.

Під час реалізації програм використовуються різноманітні методи та підходи до навчання двох мов:

1) Можуть застосовуватися різні мовні середовища, де кожна мова використовується окремо. Це означає, що мова навчання може змінюватися в залежності від змісту уроку, місця, часу проведення, а також особистості вчителя.

2) Можливе узгоджене використання обох мов, коли вони доповнюють одна одну у навчальному процесі.

Існує можливість повного або часткового занурення в другу мову (державну або іноземну). При повному зануренні використання рідної мови відсутнє, тоді як при частковому зануренні переважно використовується державна мова, іноді з додатковим використанням рідної мови. При виборі конкретної програми та підходів варто враховувати запити суспільства, політичну та соціальну ситуацію в регіоні, підготовку педагогічних кадрів, наявність технічних засобів у навчальному закладі та погляди батьків.

Необхідно констатувати, що методика використання двох або більше мов у навчанні недостатньо опрацьована, в цьому випадку можна говорити про загальні підходи щодо організації роботи на уроці та використання окремих методів і прийомів.

Щодо проведення уроків, де застосовується двомовне або багатомовне навчання, рекомендується використовувати наступні методи та підходи:

1. Чітке розмежування між двома мовами під час навчання.

Під час двомовного навчання важливо не допускати змішування мов учнями. Вчителю слід бути вимогливим до себе і не дозволяти переходу з однієї мови на іншу без конкретної мети. Важливо чітко фіксувати моменти переходу

між мовами під час уроку. Крім того, вчителю слід пояснювати учням важливість уміння контролювати свою мовну поведінку та розрізняти між мовами, якими вони користуються.

2. Попереднє опрацювання окремих мовних одиниць.

Під час роботи з текстом ефективніше спочатку опрацювати окремі слова, словосполучення та речення другою мовою, а потім пропонувати учням роботу з фрагментами тексту чи самим текстом. Надзвичайно важливим є засвоєння учнями термінів другою мовою, для чого можуть бути корисні двомовні словники. Однак термін стає зрозумілим та використовуваним учнями у висловлюванні лише в тому разі, якщо він опрацюється разом із словами, які зазвичай вживаються з ним, у відповідних граматичних конструкціях. Тому важливо засвоїти не лише терміни, але й слова, які використовуються разом з ними, створюючи відповідні синтаксичні конструкції.

3. Включення учнів до всіх форм мовленнєвої діяльності другою мовою на предметних уроках є ключовим аспектом.

Особливу увагу слід звернути на рецептивні аспекти, такі як слухання та розуміння (аудіювання) та читання. Завдання, що перевіряють розуміння матеріалу після прослухання (прочитання), мають бути компактними з точки зору часу, що має велике значення для двомовного навчання. Також важливо активно розвивати продуктивні аспекти мовленнєвої діяльності, такі як усне висловлювання та письмо. На уроках, що проводяться українською мовою, учнів слід навчати будувати діалоги та монологічні висловлювання відповідно до навчального матеріалу та ситуацій.

4. Систематичне використання самостійної роботи учнів, а також роботи в парах та групах, є важливим елементом.

Хоча вчителю потрібно активно допомагати учням (пояснювати, показувати приклади, виправляти помилки і т. д.), важливо спрямовувати їх на

самостійну працю. Парна та групова робота має забезпечити кожному учневі можливість висловити свою думку та бути почутим. Ефективна організація роботи в парах (групах) є ключовим фактором успіху в навчанні мови, в тому числі й на предметних уроках.

Великою популярністю нині користується діяльнісно-компетентнісний підхід до мовної освіти, де навчання мови означає виконання дій, які розвивають компетенції учнів, включаючи загальні та комунікативні мовленнєві навички. За цим підходом учень діє як мовець, здатний виконувати послідовні дії у різних типах мовної діяльності на рівні вмінь. Щоб ефективно слухати, необхідно володіти різними навичками: сприймати висловлювання (аудіальні навички), ідентифікувати мовну форму (лінгвістичні навички), розуміти зміст (семантичні навички), та інтерпретувати інформацію (когнітивні навички). Для успішного читання потрібно вміти сприймати писемний текст (візуальні навички), розпізнавати написане (орфографічні навички), ідентифікувати висловлювання (лінгвістичні навички), розуміти зміст (семантичні навички), та аналізувати текст (когнітивні навички). Для вмілого мовлення потрібно вміти планувати і структурувати висловлювання (когнітивні навички), формулювати думки мовними засобами (лінгвістичні навички), висловлювати думки артикуляційно (фонетичні навички). А для успішного письма потрібно організувати і структурувати висловлювання (когнітивні та лінгвістичні навички) і вміти писати або друкувати текст (моторичні навички). Формування кожної з цих навичок досягається за допомогою відповідних дидактичних стратегій і тактик.

Отже, можна констатувати, що сучасна мовна освіта має за мету виховання лінгвістичного світогляду та розвиток конкретних уявлень про методи наукового вивчення мовної реальності (як в контексті рідної, так і іншомовної), а також формування здатності ефективно спілкуватися в суспільстві. Сучасні тенденції у виборі стратегій та тактик формування мовно-комунікативної особистості, яка є

головним об'єктом мовної освіти, передбачають пошук ефективних методів, спрямованих на особистісну й культурологічну модель організації навчально-виховного процесу з мови; акцент на комунікативних методах, методах стимулювання пізнавальної самостійності й навчальної активності; поєднання алгоритмізованих методів організації навчальної діяльності з творчорозвивальними, ігровими. Сучасні тенденції у системі мовної освіти пов'язані з бажанням поєднувати й комбінувати наукові методи, загальнодидактичні та специфічні методи навчання, що створює міцну основу для органічного розвитку української мовної освіти, сформованої з урахуванням найкращих вітчизняних лінгводидактичних традицій та світової практики навчання мов. Створення такої моделі може послужити основою для подальших перспективних досліджень у галузі національної лінгвометодології.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ БІЛІНГВАЛЬНОГО НАВЧАННЯ УЧНІВ

2.1. Особливості організації навчального процесу в білінгвальних класах

З метою дослідження особливостей організації навчального процесу в білінгвальних класах було розроблено анкетування для вчителів іноземної мови. Дослідження було проведено у Криворізькому ліцеї академічного спрямування «Міжнародні перспективи» КМР, у Криворізькому ліцеї «Кредо», у Дніпровському лінгвістичному ліцеї №9 «Пробізнес» Дніпровської Міської Ради, у Криворізькому ліцеї «Непосіда Скул». Загалом участь у дослідженні

прийняли 30 вчителів. Питання анкети розроблялися таким чином, щоб перевірити, чи розуміються вчителі іноземної мови на особливостях використання білінгвальної системи навчання, чи володіють знаннями щодо методів та прийомів навчання в білінгвальному середовищі. Усього було розроблено 7 питань, які відображені у Додатку А. Після цього було проаналізовано отримані відповіді.

На перше питання анкети відповіді розподілилися наступним чином:

- так – 70% (21 особа),
- ні – 30% (9 осіб).

За результатами питання про вплив білінгвального навчання на загальний розвиток учнів, можна зробити висновок, що більшість опитаних педагогів (70%) вважають, що білінгвальне навчання сприяє загальному розвитку учнів. Це свідчить про позитивний погляд на ефективність такого підходу до навчання. Однак, 30% опитаних (9 осіб) вважають, що білінгвальне навчання не сприяє загальному розвитку учнів. Ці відповіді можуть вказувати на можливі обмеження або виклики, з якими стикаються деякі педагоги у реалізації білінгвальних програм.

На друге питання анкети відповіді розподілилися наступним чином:

- так – 63,3% (19 осіб),
- ні – 36,7% (9 осіб).

За результатами питання про виклики у процесі організації навчання в білінгвальному класі, можна зробити висновок, що більшість опитаних педагогів (63,3%) стикалися з викликами у цьому процесі. Це свідчить про те, що організація навчання в білінгвальному середовищі може бути складною та вимагати додаткових зусиль та ресурсів від педагогів. Однак, 36,7% опитаних не стикалися з викликами в організації навчання в білінгвальному класі, що може

вказувати на успішне впровадження білінгвальної програми або на те, що вони знаходять ефективні шляхи подолання можливих викликів.

На третє питання анкети відповіді розподілилися наступним чином:

- так – 36,7% (9 осіб),
- ні – 63,3% (19 осіб).

За результатами питання про використання інтерактивних методів навчання для сприяння вивченню двох мов учнями можна зробити висновок, що меншість опитаних педагогів (36,7%) використовують інтерактивні методи навчання в білінгвальному класі. Це може вказувати на потребу у подальшій роботі над вдосконаленням педагогічних методів та підходів до організації навчального процесу в такому середовищі. З іншого боку, більшість опитаних (63,3%) не використовують інтерактивні методи навчання, що може вказувати на необхідність додаткової підготовки або доступу до ресурсів для впровадження таких методів.

На четверте питання анкети відповіді розподілилися наступним чином:

- дуже ефективно – 16,7% (5 осіб),
- частково ефективно – 46,7% (14 осіб),
- мало ефективно – 26,7% (8 осіб),
- не ефективно – 10% (3 особи).

За результатами питання про оцінку ефективності методів роботи в білінгвальному класі 16,7% опитаних вважають свої методи дуже ефективними. Це може свідчити про наявність успішних педагогічних підходів та добре налаштовану організацію навчального процесу в їх класах. 46,7% опитаних вважають свої методи частково ефективними. Це може вказувати на те, що вони бачать певні позитивні результати, але водночас відчують необхідність у вдосконаленні своєї роботи або у впровадженні нових методів. 26,7% опитаних вважають свої методи мало ефективними. Це може свідчити про необхідність

пошуку альтернативних педагогічних стратегій або додаткової підготовки з метою підвищення ефективності навчального процесу. 10% опитаних вважають свої методи не ефективними. Це може вимагати серйозного перегляду педагогічних підходів та пошуку нових методів, орієнтованих на покращення результатів навчання в білінгвальному класі.

На п'яте питання анкети відповіді розподілилися наступним чином:

- так – 26,7% (8 осіб),
- ні – 73,3% (22 особи).

За результатами питання про наявність достатніх ресурсів для успішної роботи в білінгвальному класі 26,7% опитаних вважають, що вони мають достатні ресурси для успішної роботи в білінгвальному класі. Це свідчить про те, що ці педагоги вважають, що у них є достатньо матеріалів, підручників та програм для організації ефективного навчання. 73,3% опитаних, навпаки, вважають, що у них недостатньо ресурсів для успішної роботи в білінгвальному класі. Це може свідчити про проблеми з доступністю матеріалів, обмежений вибір підручників або відсутність спеціалізованих програм, які можуть підтримати білінгвальний навчальний процес.

На шосте питання анкети відповіді розподілилися наступним чином:

- за допомогою традиційних оцінок – 16,7% (5 осіб),
- за допомогою тестів та контрольних робіт – 43,3% (13 осіб),
- індивідуальний підхід до оцінювання – 40% (12 осіб).

За результатами питання про плани оцінювання навчального прогресу учнів у білінгвальному середовищі 16,7% опитаних планують використовувати традиційні оцінки для оцінювання навчального прогресу учнів у білінгвальному класі. 43,3% опитаних планують використовувати тести та контрольні роботи для оцінювання навчального прогресу учнів. Це може включати проведення регулярних тестів з мови, літератури та інших предметів для перевірки рівня

знань учнів. 40% опитаних планують застосовувати індивідуальний підхід до оцінювання. Це може означати врахування індивідуальних особливостей кожного учня при підготовці та проведенні оцінювання, використання різноманітних методів та форм оцінювання для кожного учня окремо.

На сьоме питання анкети відповіді розподілилися наступним чином:

- розвиток когнітивних та мовних навичок – 83,3% (25 осіб),
- підвищення міжкультурної компетентності – 10% (3 особи),
- підготовка до життя у глобальному світі – 6,7% (2 особи).

За результатами питання про основні переваги роботи в білінгвальному середовищі 83,3% опитаних вбачають основною перевагою роботи в білінгвальному середовищі розвиток когнітивних та мовних навичок учнів. Це свідчить про те, що вони вважають, що навчання в двох мовах допомагає збагачувати когнітивний розвиток та розвивати мовленнєві здібності учнів. 10% опитаних вбачають перевагу роботи в білінгвальному середовищі в підвищенні міжкультурної компетентності учнів. Це може вказувати на те, що вони вважають, що навчання в двох мовах сприяє кращому розумінню та взаємодії між представниками різних культур. 6,7% опитаних вбачають перевагу роботи в білінгвальному середовищі в підготовці учнів до життя у глобальному світі. Це може означати, що вони вважають, що навчання в двох мовах допомагає учням адаптуватися до міжнародного середовища та розвивати навички, необхідні для успішного функціонування в глобальному суспільстві.

За результатами анкетування вчителів можна зробити висновки, що частина вчителів не розуміє повного потенціалу використання білінгвального навчання. Деякі з них не вважають білінгвальне навчання позитивним для загального розвитку учнів. Не всі педагоги використовують інтерактивні методи навчання для сприяння вивченню двох мов учнями. Це може обмежувати можливості учнів для отримання максимальної користі від білінгвального

навчання. Багато педагогів зіштовхуються з різноманітними труднощами, зокрема, з недостатністю ресурсів для успішної роботи в білінгвальному класі. Це може ускладнювати їхню здатність забезпечити ефективне навчання учнів в білінгвальному середовищі.

Отже, щоб підвищити ефективність білінгвального навчання, необхідно звернути увагу на підготовку та підтримку педагогів, стимулювати використання інтерактивних методів навчання та забезпечити необхідні ресурси для успішної роботи в білінгвальному класі.

2.2. Роль вчителя та педагогічні підходи в білінгвальному навчанні

Білінгвальне навчання є одним із найефективніших методів розвитку мовних навичок учнів та сприяє їхньому культурному розмаїттю. Успішність цього процесу визначається роллю вчителя та педагогічними підходами, які він використовує.

По-перше, вчителі у білінгвальних класах виступають як керівники навчального процесу та культурних медіаторів. Вони створюють сприятливе середовище для вивчення двох мов, де учні можуть ефективно спілкуватися та розвивати свої мовні навички. Вчителі також відповідають за вибір відповідних навчальних матеріалів та ресурсів, які допомагають учням засвоювати мову.

По-друге, вчителі в білінгвальних класах використовують різноманітні педагогічні підходи для забезпечення ефективного навчання. Один із таких підходів - інтегрований підхід, де навчання проводиться через взаємозв'язок між двома мовами, що допомагає учням збагачувати свій лексикон та розуміти мовні структури. Ще одним підходом є контрастивний аналіз, де порівнюються структури двох мов для з'ясування їхніх схожостей та відмінностей. Такий підхід сприяє кращому засвоєнню мови та уникненню помилок.

У додаток до цього, вчителі в білінгвальних класах використовують інтерактивні методи навчання, такі як рольові ігри, проекти та дискусії, щоб залучити учнів та активізувати їх мовленнєві навички. Ці методи сприяють розвитку комунікативних здібностей учнів та створюють мотивацію для вивчення мови.

Отже, роль вчителя в білінгвальному навчанні є надзвичайно важливою, а педагогічні підходи, які вони використовують, визначають успішність цього процесу. Шляхом ефективного впровадження цих підходів, вчителі можуть сприяти розвитку мовних та комунікативних навичок учнів, що забезпечує їхнє успішне адаптування до міжнародного середовища та розширює їхні культурні горизонти.

Таким чином, можна зазначити, що роль вчителя та педагогічні підходи в білінгвальному навчанні є вирішальними для успішності цього процесу. Вчителі в білінгвальних класах виступають як керівники навчального процесу та культурні медіатори, які створюють сприятливе середовище для вивчення двох мов та розвитку мовних навичок учнів. Вони використовують різноманітні педагогічні підходи, такі як інтегрований підхід та контрастивний аналіз, для ефективного навчання учнів. Також вчителі використовують інтерактивні методи навчання, щоб залучити учнів та активізувати їх мовленнєві навички. Шляхом успішного впровадження цих підходів, вчителі сприяють розвитку мовних та комунікативних здібностей учнів, що допомагає їм адаптуватися до міжнародного середовища та розширює їхні культурні горизонти.

ВИСНОВКИ

Теоретичний та практичний аналіз питання особливостей білінгвального навчання учнів дає можливість зробити наступні висновки:

1. Завдяки теоретичному аналізу теми дослідження можна зауважити, що поняття білінгвального навчання стає все більш актуальним у сучасному світі, де глобалізація та міжкультурний обмін інформацією стають нормою. З погляду педагогіки та лінгвістики, білінгвальне навчання визнається як процес, що сприяє навчанню та розвитку учнів двома або більше мовами. Висновки з розгляду поняття білінгвального навчання демонструють його важливість як для індивідуального розвитку учнів, так і для суспільства в цілому. Білінгвальне навчання сприяє когнітивному розвитку, розширенню культурного розуміння та міжкультурної компетентності учнів. На основі аналізу цього поняття можна зробити висновок, що білінгвальне навчання відіграє важливу роль у формуванні глобальних громадян, які вміють ефективно спілкуватися та працювати у різноманітних культурних та мовних середовищах. Для подальшого успішного розвитку суспільства важливо продовжувати дослідження та впровадження інноваційних підходів у білінгвальному навчанні, забезпечуючи доступні та якісні освітні програми для всіх учнів.

2. Історичний аналіз розвитку білінгвального навчання учнів розкриває багатогранну та цікаву історію цього методу освіти. Від початків, коли білінгвальне навчання було практикувано в давніх цивілізаціях, до сучасних підходів, спрямованих на створення глобальних громадян, цей метод освіти переживав численні етапи розвитку та змін. З аналізу історії білінгвального навчання видно, що він постійно адаптується до змін у суспільстві, технологіях та культурі. Від збереження мовної спадщини до активного вивчення двох чи більше мов, білінгвальне навчання визнано як ефективний інструмент для

розвитку когнітивних, мовленнєвих та міжкультурних навичок учнів. Подальший розвиток білінгвального навчання потребує постійного дослідження, інновацій та співпраці між освітніми установами та дослідниками.

Вплив білінгвального навчання на психічний розвиток учнів є складним та багатограним процесом, який варто розглядати з різних поглядів. З одного боку, білінгвальне навчання може сприяти розвитку когнітивних функцій, таких як увага, пам'ять, концентрація та творчість, через постійне використання двох чи більше мов. З іншого боку, воно може викликати додатковий стрес та навантаження для учнів, особливо тих, хто зазнає труднощів у вивченні нових мов або має відмінності в розвитку. Загальний висновок полягає в тому, що вплив білінгвального навчання на психічний розвиток учнів залежить від багатьох факторів, таких як індивідуальні особливості учня, якість освітньої програми, підхід вчителя та підтримка з боку батьків. Враховуючи ці фактори, білінгвальне навчання може стати важливим ресурсом для психічного розвитку учнів, сприяючи їхньому загальному зростанню та самореалізації.

3. Методи та прийоми навчання в білінгвальному середовищі відіграють ключову роль у формуванні мовних навичок, когнітивного розвитку та культурного розуміння учнів. З аналізу різноманітних підходів та методик стає очевидним, що успішне білінгвальне навчання базується на поєднанні різноманітних стратегій, які враховують індивідуальні потреби та можливості кожного учня. Ефективні методи та прийоми навчання в білінгвальному середовищі включають в себе активну взаємодію, інтерактивність, використання різноманітних матеріалів та ресурсів, а також підтримку мовної і культурної самосвідомості. Враховуючи ці аспекти, педагоги можуть створити стимулююче навчальне середовище, яке сприяє розвитку мовних навичок та загального успіху учнів у білінгвальному навчанні.

4. З метою дослідження особливостей організації навчального процесу в

білінгвальних класах було розроблено анкетування для вчителів іноземної мови. Загалом участь у дослідженні прийняли 30 вчителів. Питання анкети розроблялися таким чином, щоб перевірити, чи розуміються вчителі іноземної мови на особливостях використання білінгвальної системи навчання, чи володіють знаннями щодо методів та прийомів навчання в білінгвальному середовищі. За результатами анкетування вчителів можна зробити висновки, що частина вчителів не розуміє повного потенціалу використання білінгвального навчання. Деякі з них не вважають білінгвальне навчання позитивним для загального розвитку учнів. Не всі педагоги використовують інтерактивні методи навчання для сприяння вивченню двох мов учнями. Це може обмежувати можливості учнів для отримання максимальної користі від білінгвального навчання. Багато педагогів зіштовхуються з різноманітними труднощами, зокрема, з недостатністю ресурсів для успішної роботи в білінгвальному класі. Це може ускладнювати їхню здатність забезпечити ефективне навчання учнів в білінгвальному середовищі.

5. Можна відзначити, що успішність білінгвального навчання в значній мірі залежить від ролі вчителя та вибраних педагогічних підходів. Вчителі у білінгвальних класах виконують роль керівників навчального процесу та посередників у міжкультурному спілкуванні, створюючи сприятливу атмосферу для засвоєння двох мов та розвитку мовних вмінь учнів. Вони використовують різноманітні педагогічні стратегії, такі як інтегрований підхід та контрастивний аналіз, для ефективного викладання. Крім того, вчителі активно застосовують інтерактивні методи навчання для залучення учнів та стимулювання розвитку їх мовних навичок. Шляхом успішної реалізації цих підходів, вчителі сприяють розвитку мовних та комунікативних здібностей учнів, що допомагає їм адаптуватися до міжнародного середовища та розширює їхні культурні горизонти.

РЕЗІЮМЕ

Психолого-педагогічні основи білінгвального навчання

Робота присвячена дослідженню психолого-педагогічних основ білінгвального навчання, що є актуальним в умовах глобалізації та зростаючої потреби у володінні кількома мовами. Основна мета роботи полягає в аналізі психологічних та педагогічних аспектів, які впливають на ефективність білінгвального навчання.

У **першому розділі** роботи визначено поняття білінгвізму в науково-методичних дослідженнях, досліджений історичний аналіз розвитку білінгвального навчання учнів, досліджені методи та прийоми навчання у білінгвальному середовищі.

У **другому розділі** роботи розкрито особливості організації навчального процесу у білінгвальних класах, визначено роль вчителя та педагогічні підходи в білінгвальному навчанні.

Результати дослідження можуть використовуватися педагогами і методистам: для розробки та впровадження ефективних методик навчання; батькам – для розуміння процесу та переваг білінгвального виховання.

Курсова робота складається зі вступу, двох розділів, 1 додатку. Повний обсяг роботи складає 33 сторінки. У списку використаної літератури нараховується 32 джерела.

Ключові слова: білінгвальне навчання, білінгвізм, психологічні аспекти, педагогічні аспекти, методологія викладання, інтегровані навчальні програми, підготовка педагогів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- Адамюк, Н. Б., & Лещенко, Л. М. (2019). Білінгвальне навчання нечуючих контексті українських освітніх реалій. *Жестова мова й сучасність*, 6, 131-138.
- Азарова, Л. Є. (2019). Двомовність: причини та наслідки. *Рідний край*, 2, 12-19
- Бабіна С. П. (2017). Дитячий білінгвізм як педагогічна проблема. *Вісник ТГПУ*, № 4, 114-115.
- Биков В. (2020) Інноваційні технології в білінгвізмі: українсько-англійський контекст. *Журнал сучасної педагогіки*, 5, 112-120.
- Білецька І. О. (2022). Полікультурні тенденції сучасної вітчизняної іншомовної освіти. *Педагогічний альманах*, 21, 43-50.
- Богуш А. (2021). Розвиток білінгвальної освіти через ІКТ. *Вісник педагогічних інновацій*, 3, 45-53.
- Боднарчук Т. В. (2019). Особливості розвитку білінгвальної освіти у сучасній українській школі. *Педагогіка*, 1, 37-42.
- Болдарєва О. М. (2020). Білінгвальне навчання на уроках математики у закладах загальної середньої освіти. *Розвиток інтелектуальних умінь і творчих здібностей учнів та студентів у процесі навчання дисциплін природничо-математичного циклу «ІТМ плюс – 2020»: матеріали III Міжнародної дистанційної науково-методичної конференції, квітень-травень 2020 р.*, м. Суми, ФОП Цьома С. П., 17-18.
- Бондар О. І. (2017). Білінгвальна комунікативність як лінгво-екологічна проблема. *Записки з українського мовознавства*, 12, 352-360.
- Бурда Т. М. (2020). Скажи мені, якою мовою ти говориш. *Українська мова і література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*, 4, 14-19.
- Венєвцева Є. (2019). Основні складові поняття білінгвальна культура

- спілкування. Витоки педагогічної майстерності, *Серія: Педагогічні науки*, 14, 22-27.
- Вовк М. П., Котун К. В. (2021). Розвиток рідномовної і багатомовної освіти в Україні. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 3.1, 1-8.
- Дуда Н. М. (2016). Білінгвізм як фактор формування мовної особистості. *Гуманізм та освіта*, 316-318.
- Дьоміна В. В. (2019). Концептуальні основи виховання білінгвальної культури у майбутніх учителів іноземної мови. *Теорія та методика навчання та виховання*, 90-101.
- Заболотний В. Ефективність ІКТ у двомовному навчанні дітей. *Наукові записки університету імені І.Франка*, 2019, 8, 89-97.
- Забеліна Н. А. (2019). Про білінгвізм. *Теорія мови та міжкультурна комунікація*, 2, 14-19.
- Загнітко А. (2018). Інтеграція інформаційних технологій в білінгвальне навчання. *Мова та культура*, 12, 34-42.
- Іваницька Н. Л. (2015). Сучасні тенденції розвитку мовної освіти в Україні. *Наукові записки. Педагогіка і психологія*, 44, 24-28.
- Козлакова Г. (2021). Використання мультимедійних засобів у білінгвізмі. *Освіта і суспільство*, 7, 65-72.
- Нікольська Н. (2019). Білінгвальна освіта школярів як предмет дослідження вітчизняних учених. *Педагогічний дискурс*, 26, 14-18.
- Першукова О. (2019). Роль міжнародних організацій у процесі становлення та розвитку багатомовної освіти в країнах Європи. *Порівняльно-педагогічні студії*, 2-3, 65-77.
- Тадеева М. (2019). Білінгвізм в мовній освіті європейських країн: досягнення і проблеми. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Педагогіка*, 1, 11-115.

- Товчигречка Л. В. (2019). Особливості двомовної освіти в Україні. Педагогічний дискурс, 9, 346-349.
- Устименко В. В. (2021). Білінгвальне навчання як засіб впровадження багатомовності. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Педагогіка, психологія, філософія*, 199 (2), 324-330.
- Філімонова М. С., Крилов Д. А. (2021). Білінгвізм як тенденція мовленнєвого розвитку сучасного суспільства. *Сучасні проблеми науки та освіти*, 1, 14-17.
- Хребтова В. В. (2017). Білінгвальне навчання в контексті сучасних інтеграційних концепцій освіти. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Перекладознавство та міжкультурна комунікація*, 2, 124-128.
- Цимбалюк О. (2018). Білінгвальне навчання в контексті сучасних інтеграційних концепцій освіти https://orfey.com.ua/index.php?option=com_k2&view=item&id=194:bilingvalne-navchannya-v-kontekstisuchasnih-integratsiynih-kontseptsiyosviti&Itemid=550
- Цюра С., Боднарчук Т. (2021). Особливості організації білінгвальної освіти для дітей національних меншин в Україні. *Вісник Львівського університету*, 28, 111-121.
- Чернякова О. (2021). Вплив білінгвізму на розвиток мовлення дитини. *Вісник Інституту розвитку дитини. Філософія, педагогіка, психологія*, 32, 105-110.
- Шевчук-Клюжева О. В. (2019). Діти-білінгви: світовий досвід і українські реалії. *Українська мова*, 2, 25-131.
- Шестопал О. (2019). Медіа ресурси в білінгвальній освіті. *Медіаосвіта*, 9, 54-59.
- Щерба Л. (2022). ІКТ-засоби в двомовному вихованні: переваги та недоліки. *Новітня педагогіка*, 2, 24-31.

ДОДАТКИ

Додаток А

Питання анкети для вчителів іноземної мови, розроблені для дослідження:

1. Чи вважаєте ви, що білінгвальне навчання сприяє загальному розвитку учнів?

- Так,

- Ні.

2. Чи стикалися ви з викликами у процесі організації навчання в білінгвальному класі?

- Так,

- Ні.

3. Чи використовуєте ви інтерактивні методи навчання для сприяння вивченню двох мов учнями?

- Так,

- Ні.

4. Як ви оцінюєте ефективність ваших методів роботи в білінгвальному класі?

- Дуже ефективно,

- Частково ефективно,

- Мало ефективно,

- Не ефективно.

5. Чи маєте ви достатні ресурси (матеріали, підручники, програми) для успішної роботи в білінгвальному класі?

- Так,

- Ні.

6. Як ви плануєте оцінювати навчальний прогрес учнів у білінгвальному середовищі?

- За допомогою традиційних оцінок
- За допомогою тестів та контрольних робіт
- Індивідуальний підхід до оцінювання

7. Які основні переваги ви бачите у роботі в білінгвальному середовищі?

- Розвиток когнітивних та мовних навичок,
- Підвищення міжкультурної компетентності,
- Підготовка до життя у глобальному світі.